

Co je v životě nejdůležitější? Analýza vlivu věku, pohlaví a vzdělání na naše životní hodnoty pomocí modelu MANOVA.

Tato studie se zaměřuje na analýzu dat z mezinárodního průzkumu EVS (European Values Study), který shromažďuje názory a postoje lidí z různých zemí Evropy. Výzkum je součástí širšího projektu, který zkoumá hodnoty, přesvědčení a životní preference lidí v Evropě. Tento průzkum se koná pravidelně a poskytuje cenné údaje o vývoji hodnot a životních postojích v různých obdobích. Pro tuto analýzu byly použity výsledky z průzkumu, který probíhal mezi lety 2017 a 2022, a to konkrétně z České republiky.

Popis proměnných a validita dat

Cílem tohoto výzkumu je prozkoumat, jak různé faktory ovlivňují to, jak lidé hodnotí důležitost různých aspektů života. Mezi tyto aspekty patří rodina, přátelé, volný čas, politika, práce a náboženství. Význam těchto oblastí života byl měřen pomocí 4-bodové škály, kde 1 znamená "velmi důležité" a 4 znamená "zcela nedůležité". Závislé proměnné, které byly v tomto výzkumu zkoumány, zahrnují zmíněné oblasti života.

Pro analýzu byly vybrány následující nezávislé proměnné: pohlaví (muž/žena), věk (rozdělený do šesti kategorií), rodinný stav (šest kategorií), nejvyšší dosažený vzdělání (devět kategorií) a příjmová škála (deset kategorií)*.

Závislé proměnné		Nezávislé proměnné	
A001	Jak důležité: Rodina	X001	Pohlaví
A002	Jak důležité: Přátelé	X003R	Věk
A003	Jak důležité: Volný čas	X007	Rodinný stav
A004	Jak důležité: Práce	X025A_01	Úroveň vzdělání
A005	Jak důležité: Politika	X047E_EVS5	Příjem* (byla vyloučena)
A006	Jak důležité: Náboženství		

Nezávislé proměnné:

Tabulka níže poskytuje informace o validitě jednotlivých faktorů na základě popisné statistiky:

Proměnná	Kategorií	Missing Values	Validita
Pohlaví (X001)	muži a ženy	není	Validní
Věk (X003R)	6 věkových skupin (15-24 to 65+)	2.2%	Validní
Rodinný stav	6 kategorií	<1%	Validní
Úroveň vzdělání	9 kategorií	<1%	Validní

- Pohlaví (X001): Proměnná zahrnuje dvě kategorie – muži a ženy. Nebyly zjištěny žádné chybějící hodnoty, což znamená, že data jsou plně validní.
- Věk (X003R): Věk byl rozdělen do 6 věkových skupin (15-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65+). Chybějící hodnoty činí pouze 2,2 %, což je považováno za zanedbatelné, a proměnná je tedy validní.
- Rodinný stav: Tento faktor obsahuje 6 kategorií. Chybějící hodnoty jsou méně než 1 %, což znamená, že data jsou validní.
- Úroveň vzdělání: Úroveň vzdělání byla rozdělena do 9 kategorií, s méně než 1 % chybějících hodnot, což potvrzuje validitu této proměnné.

* Příjem: Příjmová proměnná je rozdělena do 10 kategorií. Nicméně, více než 53 % hodnot je chybějících, kvůli vysokému procentu chybějících dat tato proměnná byla vyloučena z analýzy.

Závislé proměnné:

Pro analýzu byla vybrána pětice oblastí života, jejichž důležitost byla hodnocena na 4-bodové škále (1 – velmi důležité, 4 – "zcela nedůležité").

Následující seznam ukazuje, jak jednotlivci v České republice hodnotí důležitost různých aspektů života:

1	Rodina	1.19
2	Přátelé	1.61
3	Volný čas	1.72
4	Práce	1.76
5	Politika	2.99
6	Náboženství	3.20

Z tohoto seřazení je zřejmé, že rodina je v České republice považována za nejdůležitější aspekt života, následovaná přáteli a volným časem. Naopak politika a náboženství jsou hodnoceny jako méně významné. Tento pořadí poskytuje důležitý kontext pro analýzu a interpretaci dalších výsledků výzkumu.

Vyhodnocení multikolinearity

Na základě matice korelací nebyla nalezena žádná známka multikolinearity mezi závislými proměnnými. Všechny korelační koeficienty jsou nižší než 0,8, což je běžně přijatý práh pro detekci multikolinearitních problémů.

Závislé proměnné	Rodina	Přátelé	Volný čas	Politika	Práce	Náboženství
Rodina	1.000	0.302**	0.218**	0.073**	0.221**	0.067**
Přátelé	0.302**	1.000	0.477**	0.134**	0.180**	0.055**
Volný čas	0.218**	0.477**	1.000	0.114**	0.201**	-0.023
Politika	0.073**	0.134**	0.114**	1.000	0.193**	0.236**
Práce	0.221**	0.180**	0.201**	0.193**	1.000	0.038*
Náboženství	0.067**	0.055**	-0.023	0.236**	0.038*	1.000

*Všechny korelace byly testovány na úroveň významnosti $p < 0,01$ (označeno **) nebo $p < 0,05$ (označeno *)*

Nejvyšší pozorovaná korelace byla mezi proměnnými Přátelé a Volný čas ($r = 0,477$), což neukazuje na problémovou vztah mezi těmito proměnnými.

Na základě tohoto zjištění lze bez obav provést analýzu MANOVA.

Interpretace výsledků MANOVA

Výsledky MANOVA ukazují, jak nezávislé proměnné (pohlaví, věk, rodinný stav, úroveň vzdělání) ovlivňují kombinovaný soubor závislých proměnných (A001–A006). Testovaná statistika Pillai's Trace byla použita, protože je robustní a účinná i v případech, kdy jsou porušeny předpoklady o homogenitě kovariančních matic.

	X001 (Pohlaví)	X003R (Věk)	X007 (Rodinný stav)	X025A_01 (Úroveň vzdělání)
A001 Rodina	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.000)
A002 Přátelé	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.000)	✗	✗
A003 Volný čas	✗	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.010)	✓ (p = 0.002)
A004 Politika	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.001)	✓ (p = 0.013)	✓ (p = 0.000)
A005 Práce	✗	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.000)
A006 Náboženství	✓ (p = 0.000)	✓ (p = 0.000)	✗	✗

Statistická významnost

Všechny nezávislé proměnné (X001, X003, X007, X025A_01) mají vysokou statistickou významnost ($p < 0,001$), což znamená, že každá z nich má významný multivariační vliv na závislé proměnné. P-hodnoty uvedené v tabulce jsou velmi malé, což potvrzuje silnou statistickou významnost.

Velikost efektu (Pillai's Value)

- Věk (X003) vykazuje nejvyšší efekt (0,048), což naznačuje, že věk má nejsilnější dopad na závislé proměnné.
- Pohlaví (X001) má hodnotu 0,036, což ukazuje na významný, ale o něco slabší efekt.
- Rodinný stav (X007), Úroveň vzdělání (X025A_01) a Příjem (X047E_EVS5) mají menší, ale stále významný vliv na závislé proměnné.

Vliv jednotlivých nezávislých proměnných

- Vliv pohlaví (X001) Pohlaví má významný vliv na několik závislých proměnných:
- Rodina (A001) – Ženy (skupina 1) hodnotí důležitost rodiny vyšší než muži ($p < 0,001$).
- Přátelé (A002) – Významný vliv na hodnocení důležitosti přátel ($p < 0,001$).
- Politika (A004) – Významný vliv ($p < 0,001$).
- Náboženství (A006) – Ženy hodnotí náboženství významně vyšší než muži (průměrná hodnota pro ženy je 3,31, pro muže 3,13) ($p < 0,001$).

Výjimky: Pohlaví nemá žádný vliv na důležitost volného času (A003) a práce (A005).

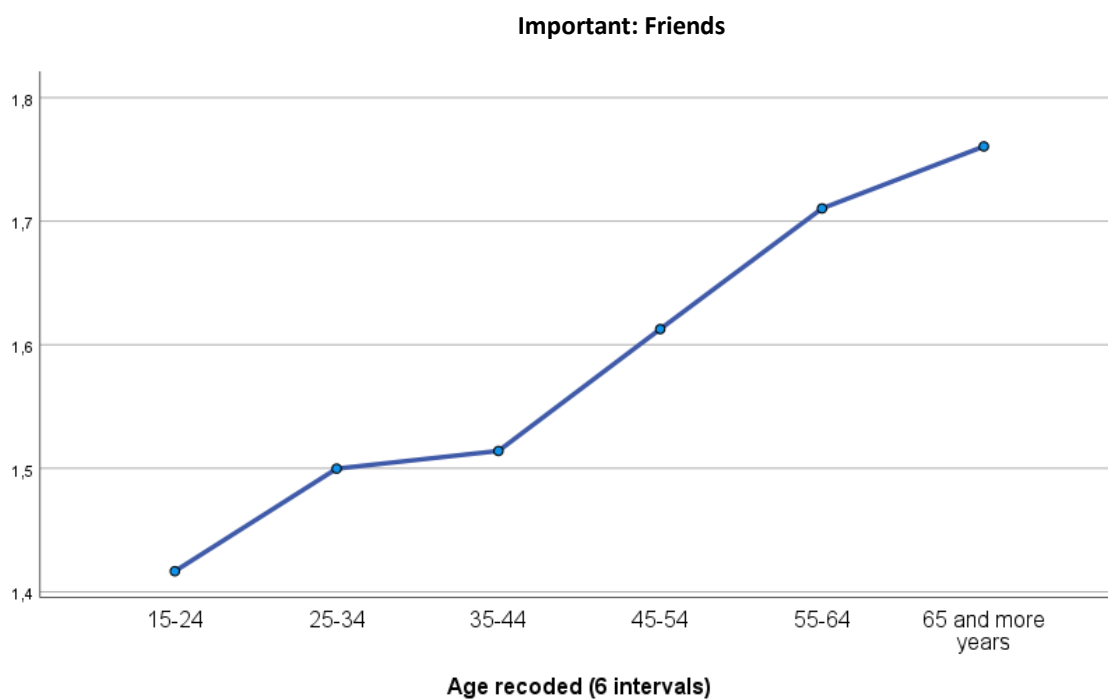
Vliv věku (X003R) Věk má významný vliv na všechny oblasti života:

Přátelé (A002) – S věkem se snižuje význam přátel. Mladší lidé hodnotí přátele jako důležitější než starší osoby.

Volný čas (A003) – S věkem klesá důležitost volného času.

Práce (A005) – Naopak, s věkem roste důležitost práce.

Náboženství (A006) – Mladší lidé hodnotí náboženství jako důležitější než starší generace. Největší rozdíl je mezi nejstarší skupinou (skupina 6) a mladšími skupinami ($p < 0,001$).

Vliv rodinného stavu (X007) Rodinný stav má silný vliv na hodnocení důležitosti rodiny:

Rodina (A001) – Vdaní lidé hodnotí rodinu jako důležitější ($p < 0,001$).

Politika (A004) a Práce (A005) – Vdaní lidé přikládají větší význam politice a práci ($p < 0,05$).

Výjimky: Rodinný stav nemá vliv na přátele (A002) a náboženství (A006).

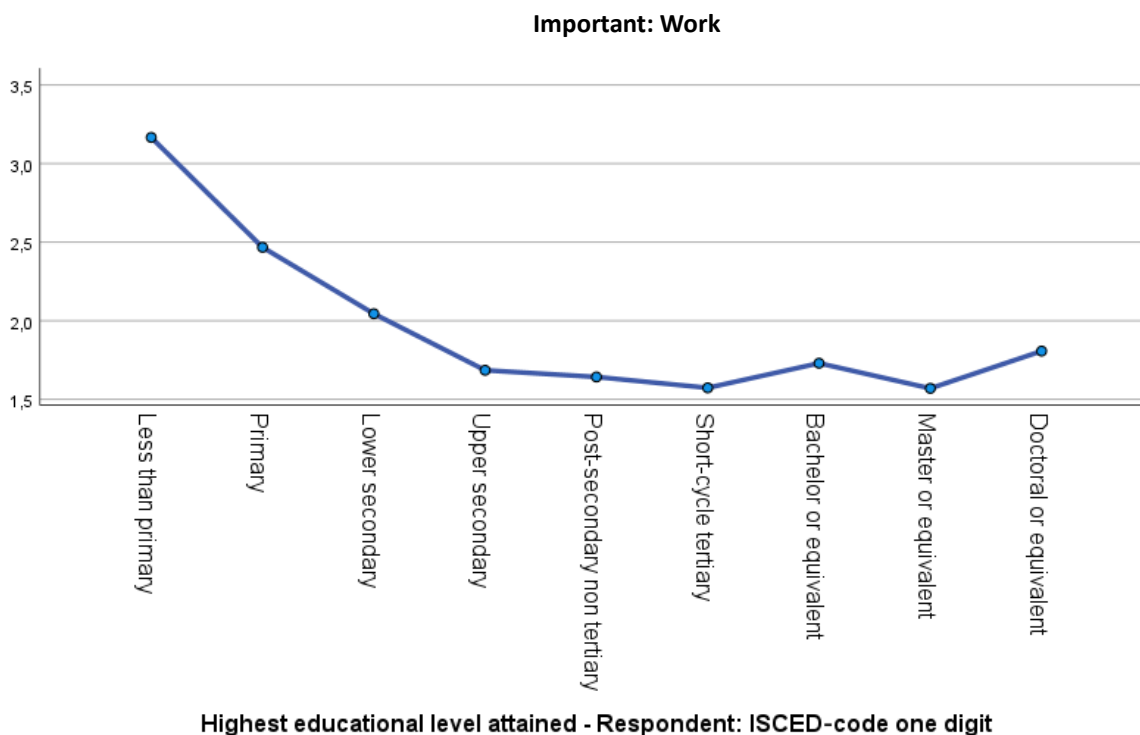
Vliv úrovně vzdělání (X025A_01) Úroveň vzdělání vykazuje významný vliv na hodnocení důležitosti politiky a práce:

Politika (A004) – S vyšším vzděláním roste důležitost politiky.

Práce (A005) – Vysokoškoláci hodnotí práci jako důležitější.

Rodina (A001) a Volný čas (A003) – S nižším vzděláním roste důležitost rodiny a volného času, ale vliv je slabší.

Výjimky: Úroveň vzdělání nemá vliv na přátele (A002) a náboženství (A006).

Výsledky a závěry

Pohlaví má významný vliv na hodnocení důležitosti všech životních oblastí (rodina, přátelé, práce, náboženství), přičemž ženy a muži vykazují různé hodnoty v závislosti na oblasti.

Muži a ženy přisuzují odlišnou důležitost některým životním oblastem. Například muži mají tendenci přikládat větší význam politice a náboženství, zatímco ženy více hodnotí rodinu a přátelské vztahy. Tento rozdíl je statisticky významný v několika oblastech a naznačuje odlišnosti v hodnotách a preferencích mezi pohlavími.

Věk má vliv na důležitost přátelství, volného času a náboženství, ačkoli u některých oblastí je tento vliv slabší.

S rostoucím věkem roste důležitost přátelství a volného času, což naznačuje, že starší lidé kladou větší důraz na osobní vztahy a odpočinek. Naopak, s věkem klesá důležitost politiky a náboženství, což může odrážet změny v prioritách a zájmech v průběhu života.

Rodinný stav silně ovlivňuje důležitost rodiny a přátel, zatímco jeho vliv na jiné oblasti je méně významný.

Lidé v manželství nebo ve vztahu hodnotí rodinu jako důležitější, což není překvapující vzhledem k jejich životní situaci. Rodinný stav má také vliv na hodnocení přátel a volného času, přičemž lidé v partnerských vztazích mohou více přemýšlet o rovnováze mezi prací, rodinou a osobními vztahy.

Úroveň vzdělání má významný vliv na politiku, práci a náboženství, přičemž s vyšším vzděláním klesá důležitost některých oblastí.

Vyšší úroveň vzdělání je spojena s nižší důležitostí politiky a práce. Lidé s vyšším vzděláním mohou mít jiný pohled na politiku a pracovní život, zaměřují se více na individuální hodnoty a osobní růst. Naopak, vzdělání nemá významný vliv na vnímání rodiny a přátel, což naznačuje, že tyto oblasti jsou relativně stabilní bez ohledu na úroveň vzdělání.

Důležitost jednotlivých životních oblastí není statická a podléhá vlivu více faktorů.

Analýza ukázala, že vnímání důležitosti různých životních oblastí se vyvíjí v závislosti na demografických faktorech, jako je pohlaví, věk, rodinný stav a úroveň vzdělání. Tato zjištění potvrzují, že hodnoty a preference se mění v průběhu života a jsou formovány širšími socio-ekonomickými faktory.

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=524>.

Zdroje

Schwartz, S. H. (1992). "Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries." *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65.

Breen, R., & Jonsson, J. O. (2005). "Inequality of Opportunity in Comparative Perspective: Recent Research on Educational Attainment and Social Mobility."

Halman, L., & Draulans, V. (2006). "Values and religion in Europe: A multilevel analysis of European values study data." *Journal of Social Science Research*, 35(1), 89-104.